

दिव्यांग कल्याण विभागाच्या प्रचार
प्रसिध्दीसाठी माध्यम आराखडयास
मान्यता देण्याबाबत..

महाराष्ट्र शासन
दिव्यांग कल्याण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : माध्यम-२०२५/प्र.क्र.६६/दिव्यांग कल्याण-३

३१,३२,३५ ए, तिसरा मजला, ए-विंग, मित्तल टॉवर,

नरीमन पॉईंट, मुंबई - ४०० ०२१.

दिनांक :- २९ सप्टेंबर, २०२५

- वाचा:** १. सामान्य प्रशासन विभाग शासन निर्णय क्र.मावज-२०२१/प्र.क्र.१२६/का-३४, दिनांक १३.०८.२०२१
२. माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या माध्यम आराखडा नियोजन व अंमलबजावणी समितीच्या दिनांक ०१ ऑगस्ट, २०२५ रोजीच्या बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना:-

मा. मंत्रिमंडळाच्या दिनांक २९ नोव्हेंबर, २०२२ रोजीच्या बैठकीमध्ये घेतलेल्या निर्णयास अनुसरून सामान्य प्रशासन विभागाच्या दिनांक १५ डिसेंबर, २०२२ च्या शासन अधिसूचनेद्वारे “दिव्यांग कल्याण विभाग” हा नवीन मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग निर्माण करण्यात आला आहे. दिव्यांग व्यक्ती (समान संधी हक्काचे संरक्षण आणि संपूर्ण सहभाग) अधिनियम १९९५ च्या कायदानुसार दिव्यांगत्वाचे ७ प्रकार निश्चित करण्यात आले होते. तर दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ नुसार दिव्यांग व्यक्तींचे २१ प्रकार निश्चित करण्यात आलेले आहेत. त्यानुसार राज्यातील दिव्यांग व्यक्तींच्या संख्येत लक्षणीय वाढ अपेक्षित आहे.

दिव्यांग व्यक्तींच्या सर्वांगीण विकासाकरिता (शिक्षण, प्रशिक्षण, पुनर्वसन, आर्थिक सहाय्य, सामाजिक सुरक्षा, सकारात्मक कृतीविषयक योजना) विविध उपक्रम व कल्याणकारी योजना याद्वारे दिव्यांग व्यक्तींचे सक्षमीकरण करून त्यांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याचा शासनाचा निर्धार आहे. दिव्यांगांना आरोग्य, रोजगार, स्वयंरोजगार, शिक्षण, प्रशिक्षण, दिव्यांगत्वाचे कारण समजून घेण्याकरिता समाजामध्ये जागरूकता मोहिम राबविणे, लहान वयातच दिव्यांगत्व ओळखून ते कमी करण्यासाठी, त्याचा शोध घेवून शीघ्र निदान व उपचार करणे आवश्यक आहे. याबरोबरच दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ नुसार दिव्यांग व्यक्तींना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणून त्यांना सामान्य व्यक्तीप्रमाणे जीवन जगण्यास सुसहय बनविण्यासाठी व त्यांना स्वावलंबी बनवून आत्मनिर्भर करण्यासाठी, त्यांना असणारे हक्क व जबाबदाऱ्या याची माहिती करून देणे आवश्यक आहे. प्रत्येक दिव्यांग व्यक्तीला कायद्याने देय असलेल्या त्यांच्या हक्क व अधिकाराची जाणीव करून देणे यासाठी राज्यातील विविध प्रसार माध्यमांचा प्रभावीपणे वापर केला जावू शकतो.

शासनाने दिव्यांग व्यक्तींकरिता घेतलेले महत्वपूर्ण धोरणात्मक निर्णय, शासन दिव्यांगांच्या हितासाठी राबवित असलेल्या महत्वाच्या कल्याणकारी योजना, उपक्रम/अभियान इ. तत्परतेने व परिणामकारकरित्या दिव्यांगांपर्यंत पोहचविणे आवश्यक आहे. तसेच दिव्यांग व्यक्तींप्रती समाजामध्ये आस्था निर्माण करणे याकरिता वृत्तवाहिन्या, विविध वृत्तपत्रे, होर्डिंग्स, शासकीय कार्यालयातील माहिती फलक, सार्वजनिक वाहतूक व्यवस्था येथे

जाहिराती, रेडीओ स्पॉट व जिंगल्स, आकाशवाणी, शिबीरे या माध्यमासोबतच फेसबुक, व्हाट्सअप, युट्युब, व्हॉट्सअप या समाजमाध्यमाद्वारेही प्रचार व प्रसिध्दी करणे गरजेचे आहे.

सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षात दिव्यांग कल्याण विभागाच्या प्रचार प्रसिध्दीसाठी लेखाशिर्ष २२३५D३७३ अंतर्गत २६-जाहिराती व प्रसिध्दी याकरिता रुपये १० कोटी इतकी अर्थसंकल्पिय तरतूद करण्यात आली आहे. सामान्य प्रशासन विभागाच्या दिनांक १३.०८.२०२१ च्या शासन निर्णयानुसार शासकीय जाहिराती वितरण धोरणाच्या अंमलबजावणीची कार्यपद्धती विहित करण्यात आली आहे. त्यानुसार दिव्यांग कल्याण विभागाच्या प्रचार प्रसिध्दी माध्यम आराखड्यास माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या माध्यम आराखडा नियोजन व अंमलबजावणी समितीच्या दिनांक १ ऑगस्ट, २०२५ रोजी झालेल्या बैठकीत मान्यता देण्यात आलेली आहे. सदर आराखड्यास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

दिव्यांगांसाठी राबविण्यात येत असलेल्या विविध कल्याणकारी योजना, दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, २०१६ अंतर्गत दिव्यांगांसाठी असलेल्या तरतूदी व हक्क इत्यादीची माहिती राज्यातील दिव्यांगासोबतच सामान्य जनतेला व्हावी याकरिता दिव्यांग कल्याण विभागाचा सन २०२५-२०२६ या आर्थिक वर्षाचा प्रचार व प्रसिध्दी माध्यम आराखडा तयार करण्यात आला आहे. माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या माध्यम आराखडा नियोजन व अंमलबजावणी समितीच्या दिनांक ०१.०८.२०२५ रोजी झालेल्या बैठकीत मंजूरी देण्यात आलेल्या प्रचार प्रसिध्दी माध्यम आराखड्यास तसेच तो राबविण्यासाठी येणाऱ्या रुपये ९,९९,२३,०००/- (अक्षरी रुपये नऊ कोटी नव्याणव लाख तेवीस हजार रुपये फक्त) इतक्या खर्चास या शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे. दिव्यांग कल्याण विभागाच्या प्रचार व प्रसिध्दी माध्यम आराखड्यानुसार येणाऱ्या अंदाजित खर्चाचा तपशिल सोबत जोडलेल्या “विवरणपत्र-अ” प्रमाणे राहिल.

२. या बाबींवरील खर्च खालील लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकून सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाच्या मंजूर तरतूदीतून भागविण्यात यावा:-

मागणी क्र.झेडआय-३,

२२३५ सामाजिक सुरक्षा व कल्याण,

०२ समाज कल्याण,

१०१ अपंगांचे कल्याण,

(०७) दिव्यांग कल्याण विभागाशी संबंधित बाबींवरील जाहिरात व प्रसिध्दी,

(०७) (०१) दिव्यांग कल्याण विभागाशी संबंधित विविध बाबींसाठी जाहिरात व प्रसिध्दी (कार्यक्रम) (२२३५ D३७३)

२६, जाहिराती व प्रकाशने

३. सन २०२५-२६ मध्ये प्रचार व प्रसिध्दी कार्यक्रम राबविण्यासाठी उप सचिव, दिव्यांग कल्याण-१ (IEC) यांना कार्यक्रमाचे कार्यान्वयन तसेच संनियंत्रण करण्यासाठी प्राधिकृत करण्यात येत आहे. प्रचार व प्रसिध्दी बाबतची देयके आहरण व संवितरण अधिकारी, दिव्यांग कल्याण विभाग यांच्याकडून भागविण्यात यावीत. त्यानुषंगाने विषयांकित देयके आहरण व संवितरण अधिकारी, दिव्यांग कल्याण विभाग यांच्याकडे थेट सादर करण्यात यावीत.

४. जाहिरात (क्रिएटिव्ह) तयार करुन घेण्यासाठी जाहिरात संस्थेची निवड करताना दिव्यांग कल्याण विभागाची मान्यता घेण्यात यावी.

५. प्रस्तुत प्रचार व प्रसिध्दी कार्यक्रम राबविताना खर्च करताना शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णय/आदेश/परिपत्रके यातील विहित तरतूदींचे व कार्यपध्दतीचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र अर्थसंकल्प नियम पुस्तिका, १९७८ अन्वये प्रशासकीय विभागांना प्रदान केलेल्या अधिकारानुसार तसेच वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र.विअप्र-१०१३/प्र.क्र.३०/२०१३/विनियम, दिनांक १७.०४.२०१५ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०९२९१७३४४०७४३५ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सुनंदा मो.घड्याळे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपालांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
- २) मा. सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ३) मा. अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधान सभा, महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ४) मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ५) मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र राज्य विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ६) मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे अपर मुख्य सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई
- ७) मा.उप मुख्यमंत्री (नगरविकास) महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ८) मा.उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ९) मा.मंत्री, दिव्यांग कल्याण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) सर्व मा.मंत्री/मा.राज्यमंत्री महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ११) सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
- १३) अपर मुख्य सचिव, दिव्यांग कल्याण यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- १४) आयुक्त, दिव्यांग कल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १५) उप सचिव (दिव्यांग कल्याण-२), दिव्यांग कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १६) उप सचिव (दिव्यांग कल्याण-३), दिव्यांग कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १७) अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, कार्यासन-दि.क.६, दिव्यांग कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १८) आहरण व संवितरण अधिकारी, दिव्यांग कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १९) कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग (व्यय-१४/अर्थोपाय/अर्थसंकल्प/साउ), मंत्रालय, मुंबई

- २०) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर
२१) महालेखापाल (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर
२२) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
२३) जिल्हा कोषागार अधिकारी, मुंबई/ठाणे
२४) निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
२५) अप्पर कोषागार अधिकारी, कोकण भवन, नवी मुंबई
२६) निवड नस्ती (दिव्यांग कल्याण-३)

.....

विवरणपत्र-अ

माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय								
दिव्यांग कल्याण विभागाच्या विविध योजनांच्या व्यापक प्रसिद्धीकरिता प्रस्तावित माध्यम आराखडा								
अ. क्र.	माध्यम	स्वरूप	तपशील	रक्कम (प्रती नग)	संख्या	एकूण अंदाजित रक्कम	जीएसटी	एकूण अंदाजित रक्कम (सर्व करांसहित)
१	निर्मिती साहित्य (Production of Creative)	प्रिंट	प्रिंट आणि इतर बाह्य माध्यमांकरिता जाहिरातीचा मजकूर (Adaptation, Translation, Formating from one media to other media)	१०,०००	६	६०,०००	१०,८००	७०,८००
		टिव्हीसी	TVC - ४५ ते ६० Sec. - As per DAVP rate	७,००,०००	१	१४,००,०००	२,५२,०००	१६,५२,०००
		टिव्हीसी विथ सेलिब्रिटी	TVC - ४५ ते ६० Sec. - As per DAVP rate	२०,००,०००	०	-	-	-
		जिंगल्स/ स्पॉट	Audio Jingle (४५ ते ६० Sec.)	४५,०००	१	९०,०००	१६,२००	१,०६,२००
Total A						१५,५०,०००	२,७९,०००	१८,२९,०००
क्र.	Media	मूळ दर, प्रक्रिया	Details	वारंवारिता	संख्या/ दिवस	एकूण अंदाजित रक्कम	जीएसटी	एकूण अंदाजित रक्कम (सर्व करांसहित)
मुद्रित माध्यम (जाहिरात शाखा)								
१	वृत्तपत्र (News Papers)	शासनमान्य दर	राज्यातील अ, ब व क संवर्गातील निवडक वृत्तपत्रांमधून जाहिरातींद्वारे प्रसिद्धी	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	१	२९,००,०००	१,४५,०००	३०,४५,०००
इलेक्ट्रॉनिक दृक-श्राव्य माध्यम (वृत्तचित्र शाखा)								
१	मराठी वृत्त वाहिन्याद्वारे (News Channels) जाहिरात प्रसारण	CBC (DAVP) यादीवरील व दर	४५ ते ६० सेकंद जाहिरातीचे प्रसारण - प्रत्येक बँडमध्ये नमूद दराच्या मर्यादेत समसमान जाहिरात प्रसारण	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	२५,००,०००	४,५०,०००	२९,५०,०००
२	राज्यातील १६ एफ एम वाहिन्यावरून (Private FM Radio Channels) जिंगल/ स्पॉटचे	CBC (DAVP) यादीवरील व दर	४५ ते ६० सेकंदाच्या जाहिरातीचे राज्यातील १६ एफ एम वाहिन्याच्या ६० स्टेशनवरून प्रत्येक बँडमध्ये प्रस्तावित नमूद दराच्या मर्यादेत समसमान जाहिरात प्रसारण	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	८,००,०००	१,४४,०००	९,४४,०००

	प्रसारण		(DAVP दर)					
३	स्थानिक केबलद्वारे प्रसिद्धी	सीबीसी दर	शासन निर्णय दि. २३.११.२०२३ मधील संस्थांच्या सुचीमधील संस्थांमार्फत विहीत कार्यपद्धतीचे अवलंब करून प्रसिद्धी करणे शक्य होईल. या माध्यमाशी निगडित संस्थांनी निविदेमध्ये नमूद केलेल्या दराने प्रसिद्धी करण्याचे प्रस्तावित	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	२०,००,०००	३,६०,०००	२३,६०,०००
बाह्य माध्यमाद्वारे प्रसिद्धी (प्रदर्शने शाखा)								
१	MCGM sole rights of Digital Standees	CBC (DAVP) यादीवरील व दर	As per DAVP - एकाधिकार उपलब्ध असलेल्या संस्थेकडून काम करून घेण्याचे प्रस्तावित As per Availability	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	२,६०,००,०००	४६,८०,०००	३,०६,८०,०००
२	राज्यातील रेल्वे स्थानकांवरून LED / LCD द्वारे (महारेल Maharail)	CBC (DAVP) यादीवरील व दर	As per DAVP - एकाधिकार उपलब्ध असलेल्या संस्थेकडून काम करून घेण्याचे प्रस्तावित As per Availability	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	१,७५,००,०००	३१,५०,०००	२,०६,५०,०००
३	Residential Societies मधील एलईडी/एलसीडी स्क्रीनद्वारे प्रसिद्धी	CBC (DAVP) यादीवरील व दर	As per DAVP - एकाधिकार उपलब्ध असलेल्या संस्थेकडून काम करून घेण्याचे प्रस्तावित As per Availability	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	५०,००,०००	९,००,०००	५९,००,०००
समाज माध्यमांद्वारे प्रसिद्धी (समाज माध्यम शाखा)								
१	सोशल मिडीया (Social Media)	विहित ई-निविदा प्रक्रियेद्वारे	शासन निर्णय दि. २३.११.२०२३ मधील संस्थांच्या सुचीमधील संस्थांमार्फत विहीत कार्यपद्धतीचे अवलंब करून प्रसिद्धी करणे शक्य होईल. या माध्यमांच्या संस्थेनी निविदेमध्ये नमूद केलेल्या दराने प्रसिद्धी करण्याचे प्रस्तावित	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	६०,००,०००	१०,८०,०००	७०,८०,०००

२	डिजीटल मिडिया (Digital Media)	विहित ई-निविदा प्रक्रियेद्वारे	शासन निर्णय दि. २३.११.२०२३ मधील संस्थांच्या सुचीमधील संस्थांमार्फत विहित कार्यपद्धतीचे अवलंब करून प्रसिद्धी करणे शक्य होईल. या माध्यमांच्या संस्थेनी निविदेमध्ये नमूद केलेल्या दराने प्रसिद्धी करण्याचे प्रस्तावित	नमूद अंदाजित रकमेच्या मर्यादेत	३० दिवस	६०,००,०००	१०,८०,०००	७०,८०,०००
Total - B						६,८७,००,०००		८,०६,८९,०००
१.	विभागाकडून आयोजित करण्यात येणारे कार्यक्रम	याबाबतची अंमलबजावणी दिव्यांग कल्याण विभागाकडून करण्यात येईल.						१,५०,००,०००
Total - C								१,५०,००,०००
Total - A + B + C						७,०२,५०,०००		९,७५,१८,०००
१	शा.नि. दि. १३.८.२०२१ नुसार रु.५.०० कोटी इतक्या रकमेपर्यंतच्या प्रसिद्धी आराखड्यासाठी एकूण खर्चाच्या ४% (रु.२० लाख) आणि त्यापेक्षा प्रत्येक वाढीव रकमेसाठी २% (उर्वरित रकमेवर (रु.५ कोटी वजाजाता)) प्रमाणे	शासन निर्णय तरतुदीनुसार	माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाला येणारा कार्यालयीन उपकरणावरील खर्च, सॉफ्टवेअर, तात्पुरता मनुष्यबळावरील खर्च, संशोधन खर्च, वाहतूक खर्च, इतर किरकोळ खर्च			२४,०५,०००		२४,०५,०००
एकूण						७,२६,५५,०००		९,९९,२३,०००

(सुनंदा मो.घड्याळे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन